

ØRUM

BYEN DER

FORSVANDT

ØRUM, BYEN DER FORSVANDT

Denne fortælling bygger på mange kilder, historier, lokal tradition og opslag som jeg ville være forpligtet til at henvise til, hvis den var en videnskabelig fortælling. Det er det imidlertid ikke.

Den 10. juni 1876 stod hofjærgermester Christian Benedictus Johan Ludvig Conrad Ferdinand Greve Reventlow og Sofie Pauline Schiær af toget på Laurbjerg station. De var blevet gift dagen før i Brahetrolleborg kirke på Fyn og var nu på vej mod deres nye hjem.

Christian havde købt deres nye hjem, men Sofie havde aldrig været på denne egn. Da de kom

gennem Jebjerg var Christian derfor temmelig nervøs for om Sofie ville være tilfreds med de nye omgivelser.

Han Skriver:

Da vi fra landsbyen Jebjerg svingede op mod den højtliggende Ørum Kirke, omgivet af vor rige duftende kløvermark, så min hustru derfra sit nye hjem, Christianslund, ligge langt nede ved den vidstrakte bakkes fod på tre sider omsluttet af sin skov, men ligesom åbnede sig imod os, da formåede hun ikke at blive herre over sit inderligste bevægelse og tårerne fik frit løb.

Det er en fantastisk udsigt man, mod øst, har fra Ørum kirke mod herregården Christianslund og mod nord ind over gudenådalen mod Randers, en af de flottest beliggende landsbykirker i landet.

Men, hvis Ørum kirke er en landsbykirke, hvor er så landsbyen Ørum?, som kirken jo må være opkaldt efter? Hvor har den ligget og hvornår, hvorfor og hvordan forsvandt den?

Der har boet mennesker på egnen i flere tusind og der er gjort flere fund, der viser, at der helt tilbage til stenalderen har været bopladser ved Gudenåen bl.a. i Væth og Værum enge.

Selve navnet Ørum stammer fra Germansk jernalder (ca. 200-600 e.k.) hvor Um-navne opstod. Der er overalt i landet eksempler på disse navne f.eks. Ørum, Værum, Ålum, Bigum, Husum o.s.v.

Um er udledt af ordet Heim, der betyder hjem. Det udviklede sig fra Heim til hem, em, um. Ør betyder på olddansk grusmonnet eller grushøj. Så navnet Ørum betyder noget i retning af hjemmet ved grushøjen.

Kirken er den eneste bygning, der er tilbage byen af byen og sådan set nok også den sidste bygning, der blev opført i Ørum. Iflg. Lokal tradition har byen Ørum ligget nord for kirken og øst for Ørumgaard.

Indkørslen til Ørumgaard har sandsynligvis været byens midtpunkt og nogen af gårdene har sandsynligvis ligget øst for Frisenvoldvej. Det siges, at under gunstige forhold kan man, når der er korn på marken, se aftegninger af de forskellige huse og gårde.

Hvis man ser sig lidt omkring ved kirken, bemærker man at denne ikke er bygget på de højeste punkt i terrænet, hvad man sædvanligvis gjorde med landsbykirker. Det højeste punkt i omegnen ligger på en mark sydvest for kirken.

Det skyldes sandsynligvis, at der her har ligget en hellig høj, hvor man har dyrket Odin, Thor og Freja. Denne høj har sandsynligvis været det fælles sam-

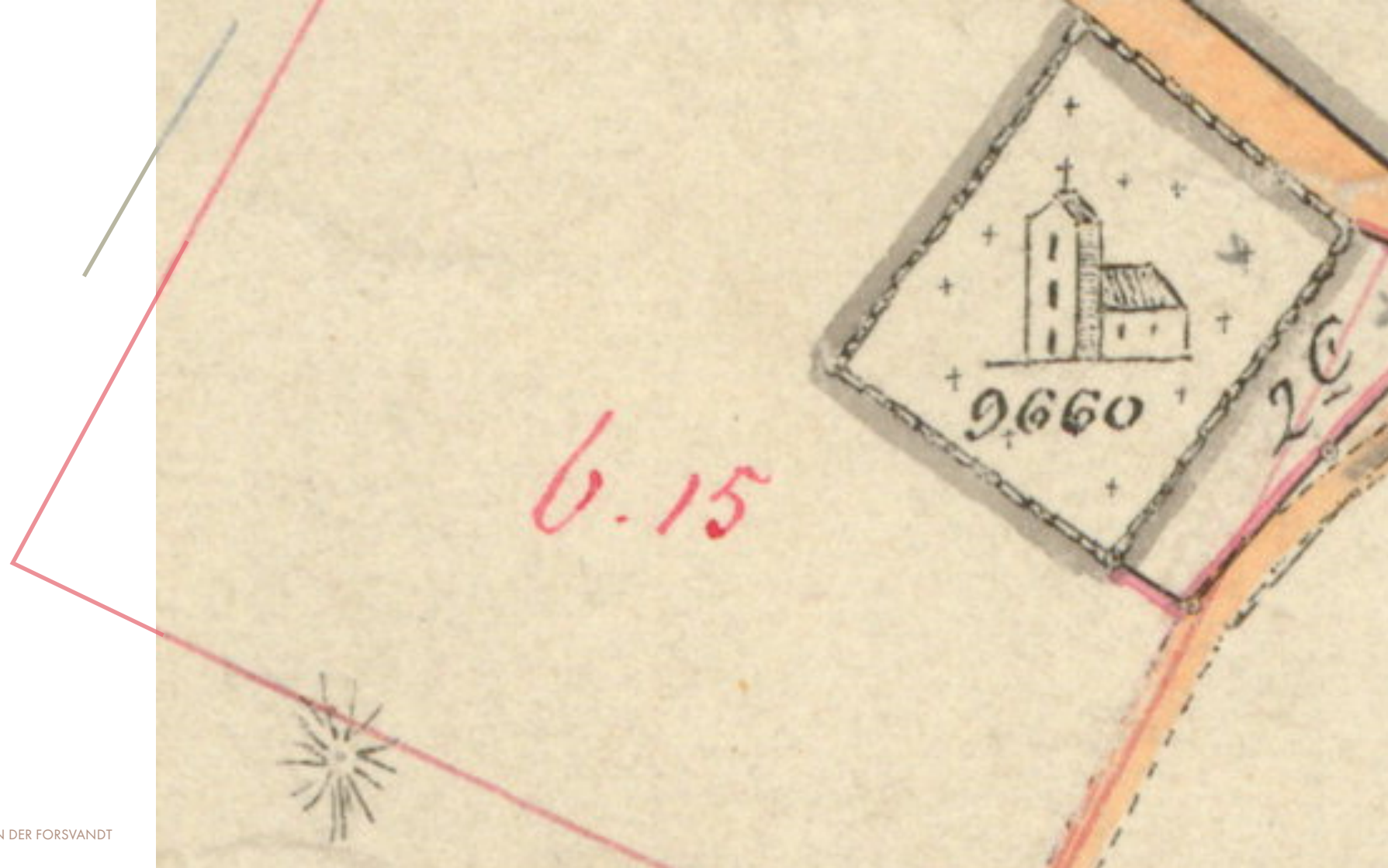
lingspunkt for de omgivende byer: Jebjerg, Væth, Ørum og Værum, der alle er gamle byer.

Højen hedder Korres høj. Den angives at have indeholdt et gravkammer i midten og flere begrav- elser i udkanten. Højen er for længst sløjfet og op- dyrket, men er, så vidt jeg ved, aldrig undersøgt, så her gemmer sig måske gravkammer med gravurner og gravgaver under pløjelaget.

Tidligere stod her en af de ret sjældne runesten med inskriptionen:

**Erik og Bure og Tole gjorde disse kumler
efter Kvig, søn af en meget velbyrdig Thegn**

Det særlige interessante ved denne runesten er, at den har været rejst efter en Thegn. En Thegn er en fribåren mand med store jordbesiddelser, muligvis et medlem af den kongelige hird, en storbonde eller en høvding, der antagelig har siddet inde med udstrakt lokal myndighed.

Det kunne tyde på at en stormand har haft hjemme i Ørum og Ørum har været hovedbyen med byerne Jebjerg, Væth, Værum, Vissing, Laurbjerg, Stevnstrup Haslund(Haslum) omkring sig. Stenen menes at være rejst ca. år 1000.

I vikingetiden har placeringen ved gudenåen været ideel. Det har været datidens motorvej, da man har haft adgang til havet via Gudenåen og måske har man her haft placeret skib, der har indgået i ledingsflåden.

Senere da man gik over til kristendommen blev byerne skilt ved sogneinddeling, hvor hver sogn fik sin egen kirke. Ørum og Værum blev dog ved at have en tæt tilknytning til hinanden hvor man bl.a. havde samme præst.

Kirkerne i Værum og Ørum er sandsynligvis opført samtidig omkring 1100 tallet. På Ørum Kirkes vestmur er der hugget et stenhoved. Måske den sidste asatroende, der ser over mod den gamle Hellighøj?

Inden landet blev kristnet og kirkerne blev bygget, skete der en udflytning fra byen Ørum, der skulle få afgørende konsekvenser for hele området.

I vikingeperioden, skete en udflytning fra mange såkaldte adelsbyer. F.eks Haslum/Tebbestrup, Værum/Ommestrup, Grensten/Stevnstrup, Laurbjerg/Bidstrup.

Stednavnets sidste led, drup er afledt af ordet torp, der betyder et udflyttersted – by eller gård fra en ældre bebyggelse. Alle byer på endelserne rup, strup, drup, stammer fra vikingetiden. De klimatiske forhold på dette tidspunkt har været gunstige for landbruget og derfor blev store arealer overdrev mv. nyopdyrket.

Ørum fik også sig aflæggerby: Tordrup. Hvor den helt nøjagtig har ligget er svært at fastslå, men en af gårdene blev opført på en lav holm i kanten af et fugtigt engdrag mellem Gudenåen og Værum bæk med et bakket landskab mod sydvest og et lignende mod nordøst. Marken, ligger til højre for indkørslen ned til fiskegården. Her ses endnu en forhøjning på marken, hvor den har ligget.

Det må have været en stormand (Thegn), der har bygget denne gård. Den udviklede sig senere til storgård og siden også til en decideret borg. Borgen har haft en størrelse på ca. 60 x 60 med voldgrav og fuldt bevæbnet.

I takt med at denne gård er vokset, har der sandsynligvis været brug for større arealer landbrugsjord og jorden omkring gården har ikke været det bedste i området. Den bedste jord lå til gengæld omkring kirken, hvor Christianslunds og Ørumgårds jorder ligger i dag, men her lå jo byen Ørum.

Det er derfor nærliggende at gården/borgen har opslugt byen, nedlagt den og inddraget jorden under borgen Thordrup. Senere er borgen voksen til at blive den dominerende kraft i området og bønderne i Værum, Jebjerg, Væth, Stevnstrup m.fl. er på et tidspunkt blevet fæstebønder under Thordrup, mod til gengæld at få beskyttelse. Det var jo temmelig urolige tider. Men hvem der har bygget Thordrup ved vi ikke, men måske Tole fra runestenen.

Da Ørum kirke blev bygget har Thordrup sandsynligvis været den drivende kraft og den blev da også forholdsvis anseelig og en del større end den nogenlunde samtidig byggede Værum kirke. Ørum kirke blev da også købt af Tordrup slot ca. år 1300. Ørum sogn var uden tvivl hovedsognet med Værum som anneks. Flere steder nævnes da også "Ørum med sit anneks og vi skal helt frem til slutningen af

1700tallet før en fæstebonde fra Værum vender op og ned på magtfordeling sognene imellem.

Første gang vi hører om egnen omkring Ørum kirke er i Kong Valdemars Jordebog (skattebog) fra 1230. Her nævnes brofjerding, en afdeling af Galtens Herred. I brofjerding indgår sognene Ørum, Værum, Nielstrup (Vorup) Haslum (Haslund) og Laurbjerg. Disse sogne har sandsynligvis haft pligter med hensyn til vedligeholdelsen af broerne over Gudenåen ved Randers, men i jordebogen nævnes Ørum, der må have eksisteret på dette tidspunkt.

Næste gang egnen omtales er i et brev fra 1342. Brevet omhandler et salg af Tordrup. Heri nævnes salg af Torthorp (Tordrup) og Wætæ (Væth), Ebyærgh (Jebjerg), Wærum, Haslum, Tæbbystørp (Tebbestrup). Det er bemærkelsesværdig at Ørum

by slet ikke er nævnt, hvilket tyder på, at den på dette tidspunkt allerede har været nedlagt.

Lokal tradition siger at Ørum blev lagt øde under den sorte død, men pesten ramte først Danmark i 1349, så på dette tidspunkt har byen sandsynligvis været nedlagt for længst. Såfremt en landby blev nedlagt på grund af pesten, var der normalt at lægge jordene under de tilstødende landsbyer. Det skulle i så fald have været under Jebjerg, Væth eller Værum, men hele jorden bliver lagt ind under Thordrup, hvilket jo også tyder på at denne gård/borg allerede på dette tidspunkt har været magtfuld.

Med salget i 1342 kan vi for første gang sætte navn på ejeren af Thordrup. Det er Marsk Stig Andersen Hvide, der sælger borgen til sin bror

Offe Andersen. Hvornår Stig Andersen er kommet i besiddelse Thordrup findes der ingen notater om.

Det skal nævnes at Stig Andersen er barnebarn af den Stig Andersen, der blev dømt for mordet på Erik Klipping i Finnerup lade. Ligesom sin bedstefar blev han marsk.

Borgen, med tilhørende gods, afhændes til Valdermar Atterdag i 1374. Her nævnes Ørum by heller ikke.

*I 1831 stødte man på runestenen på Kores Høj. Ejeren af Christianslund, prokurator Ostenfeldt og amtsfuldmægtig Olsen fra Randers afskrev indskriften så godt de kunne. Olsen indsendte deres afskrift til "Commisionen for Oldsagers opbevaring" i København.

Det tog lidt tid i commisionen før man havde behandlet afskriften, men i 1850 rejste J.J.A.Worsaae fra Nationalmuseet til Ørum kirke og fandt stenen liggende tæt på Kores høj men sprængt i stykker. Ostenfeldt gik ud fra at den ikke havde nogen antikvarisk værd, da han ikke havde hørt noget fra Nationalmuseet, og for et par år senere lod han den sprænge, da marken omkring stenen skulle tages ind i driften.

Worsaae måtte erkende at det var for sent at redde dette mindesmærke, men for at redde hvad reddes kunne aftalte han med prokurator Ostenfeldt at han skulle føre stenene til et sikkert sted på Ørum Kirkegaard.

Da han 2 år efter atter er på besøg er stykkerne af stenen bragt til Christianslund, hvor han undersøger de itusprængte stykker.

Dette er det sidste man hører om dette runestensfund. Flere har senere ledt efter stykkerne på Christianslund, men forgæves.

Sammenfattende kan man sige at Ørum, sandsynligvis har været hovedbyen for en kreds af omkringliggende byer, hvor man har haft et fælles bedested på Kores Høj. Herfra er Tordrup etableret og denne har overtaget og inddraget byen. Bønderne er siden blevet fæstebønder under Tordrup. Ørum kirke er den sidste bygning i byen, men bygget i passende afstand fra den gamle hellighøj.

*Lauritz Ostenfeldt ejede Christianslund i perioden 1829-1856

*Christian Reventlow ejede Christianslund i perioden 1876-1896. I 1896 arvede han Schloss Etelsen ved Bremen og flyttede hertil.

